

**Свідзінська Т.О, Квасницька Р.С.,
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький**

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ОЦІНЮВАННЯ КРАЇН СВІТУ ЗА ІНДЕКСОМ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Актуальність дослідження. Міжнародна конкурентоспроможність країни – це здатність держави створювати таке національне бізнес-середовище, в якому вітчизняні виробники розвивають свої конкурентні переваги, займають стійкі позиції на певних сегментах світового ринку, завдяки потужному економічному потенціалу, що забезпечує економічне зростання економіки на інноваційній основі. Індекс глобальної конкурентоспроможності вимірює конкурентоспроможність у 12 сферах (в т.ч. й у розвитку фінансових ринків) та узагальнює їх у єдиний показник, що відображає загальну конкурентоспроможність економіки. Саме на фінансовому ринку відбувається перелив коштів від тих, хто має їх надлишок, до тих, хто потребує інвестицій. При цьому кошти спрямовуються від тих, хто не може їх ефективно використати, до тих, хто використовує їх продуктивно. Знання суті, різновидів, функціональних особливостей, інституційного складу та підходів до регулювання фінансового ринку потенційно уможлиблює підвищення ефективності ринку. Тому набуває все більшого значення й актуальності дослідження динаміки розвитку фінансового ринку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні на дослідження проблем конкурентоспроможності спрямовані зусилля багатьох провідних українських вчених, зокрема праці Б. Гаврилишина, В. Гейця, М. Згуровського, І. Крючкової, К. Мамченко, К. Носовоїта інших. Дослідженням розвитку фінансового ринку присвячено велику кількість наукових праць вітчизняних учених-економістів, таких як: О. Абакуменко, Г. Азаренкова, О. Барановський, О. Вовчак, С. Єгоричева, В. Корнеєв, та інші.

Мета статті. Метою статті є дослідження та виявлення тенденцій конкурентоспроможності України, а також визначення негативних і позитивних напрямів розвитку вітчизняного фінансового ринку в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Цивілізаційний розвиток засвідчує, що найефективнішою формою організації соціально-економічного життя суспільства є ринкова економіка, функціонування якої ґрунтується на тому, що питання господарського життя вирішуються через взаємодію попиту і пропозиції на різноманітних ринках. Фінансовий ринок – це система економічно-правових відносин між інститутами, що діють в певному економічному просторі, з приводу купівлі-продажу фінансових ресурсів, уречевлених у відповідних фінансових активах.

Зазначимо, що фінансовий ринок повинен розглядатись як самостійна підсистема функціонуючої економічної системи, яка включає відносини з приводу купівлі-продажу фінансових ресурсів, що впливають на власність, розподіл, споживання, а отже й на конкретизацію форм організації даного ринку. Це ринок, який відрізняється від усіх інших (товарних) ринків особливим характером товару, який обертається на ньому, що визначає специфічний склад учасників даного ринку, його місце в економічній системі, порядок функціонування, правила та принципи регулювання. Виконуючи важливу роль в розвитку вітчизняної економіки, фінансовий ринок створює умови для залучення та ефективного використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання, населення та держави, що, в свою чергу, уможлиблює обслуговування процесу суспільного відтворення в державі, формування та забезпечення фінансових відносин у всьому різноманітті їх проявів. За всього розмаїття ринків і пропонованих ресурсів особливо важливим є стан розвитку фінансового ринку, який безпосередньо відображає ефективність функціонування всіх інших ринків та найбільшою мірою визначає рівень розвитку економічної системи держави.

Так, Дж. Сакс, визнаний у світі економіст, наголошує, що конкурентоспроможність країни визначається наявністю в країні здорового

ринку, чинників виробництва та інших характеристик, які формують потенціал для досягнення стабільного економічного зростання. Здорова економіка має бути підкріплена зростанням ділової активності, керована законом та стабільно працюючими ринками [1].

Провідними світовими організаціями, які формують базові індекси та визначають місце країни в їх рейтингу, є: Всесвітній економічний форум – Індекс глобальної конкурентоспроможності та the Heritage Foundation & the Wall Street Journal – Індекс економічної свободи. Індекс глобальної конкурентоспроможності є метою масштабного наукового дослідження, що проводиться Всесвітнім економічним форумом. Результатом цього дослідження є рейтинг країн світу за показником економічної конкурентоспроможності. Так, за період з 2010 року по 2018 рік Україна за показником економічної конкурентоспроможності займала позиції, що представлено в таблиці 1.

Таблиця 1 - Позиція України у глобальному рейтингу конкурентоспроможності за 2010–2018 рр.

Місце України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності	2010-2011рр. (з 139 країн)	2011-2012рр. (з 142 країн)	2012-2013рр. (з 144 країн)	2013-2014рр. (з 148 країн)	2014-2015рр. (з 144 країн)	2015-2016рр. (з 140 країн)	2016-2017рр. (з 138 країн)	2017-2018рр. (з 137 країн)
Україна	89	82↑	73↑	84↓	76↑	79↓	85↓	81↑

Джерело: складено авторами на основі джерел [2, 3]

Отже, Україна у 2017 році посіла 81-е місце серед 137 країн світу, покращивши свої позиції на чотири пункти.

Дослідники рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності дають оцінку широкому спектру чинників, серед яких ретельно оцінюються показники, що характеризують розвиток фінансового ринку країни, а саме: доступність фінансових послуг; фінансування через місцевий ринок капіталу; простота доступу до кредитів; наявність венчурного капіталу; міцність банків; регулювання фондових бірж. Аналіз динаміки основних складових розвитку фінансового ринку України в системі оцінки індексу глобальної конкурентоспроможності країни протягом 2010–2015 рр. наведений у таблиці 2.

Серед складових, що характеризують розвиток фінансового ринку України (у 2017 році країна посіла 120-е місце серед 137 країн світу,

покрацивши свою позицію за цим показником на 10 пунктів) позитивну динаміку у 2017 році проявили такі показники, як фінансування через місцевий ринок капіталу, що позиціонерно покращився на 13 пунктів; простота доступу до кредитів, що позиціонерно покращився на 9 пунктів; наявність венчурного капіталу, що позиціонерно покращився на 5 пунктів; міцність банків, що позиціонерно покращився на 3 пунктів; регулювання фондових бірж, що позиціонерно покращився на 3 пунктів.

Таблиця 2 – Динаміка позицій України за розвитком фінансового ринку у період з 2010 року по 2018 рік

Позиції України за розвитком фінансового ринку	Місце у рейтингу							
	2010-2011рр. (з 139 країн)	2011-2012рр. (з 142 країн)	2012-2013рр. (з 144 країн)	2013-2014рр. (з 148 країн)	2014-2015рр. (з 144 країн)	2015-2016рр. (з 140 країн)	2016-2017рр. (з 138 країн)	2017-2018рр. (з 137 країн)
Розвиток фінансового ринку	119	116↑	114↑	117↓	107↑	121↓	130↓	120↑
Ефективність	-	-	-	-	109	113↓	124↓	118↑
- доступність фінансових послуг	-	-	-	-	123	123	116↑	120↓
- фінансування через місцевий ринок капіталу	-	-	-	-	108	118↓	127↓	114↑
- простота доступу до кредитів	-	-	-	-	87	87	112↓	103↑
- наявність венчурного капіталу	-	-	-	-	97	102↓	123↓	118↑
Надійність і довіра	-	-	-	-	100	120↓	128↓	123↑
- міцність банків	-	-	-	-	138	140↓	138↑	135↑
- регулювання фондових бірж	-	-	-	-	127	135↓	137↓	134↑

Джерело: складено авторами на основі джерел [2, 3]

Отже, сучасний фінансовий ринок України проявив свою нестійкість до впливу як зовнішніх (світова фінансово-економічна криза 2008 р.), так і внутрішніх чинників (втрата частини території та військовий конфлікт 2014–2015 рр.). У Програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 року систематизовано проблеми розвитку фінансового ринку протягом 2009–2014 р.: його дискретний та непропорційний характер, який відображався у зростанні випереджаючими темпами банківського сектору порівняно з іншими секторами фінансового ринку, недосконалість законодавства щодо пруденційного нагляду, поява великої кількості «фінансових пірамід», що поглибило кризу недовіри до фінансових інституцій. Наявний військовий конфлікт викликав скорочення

економічної активності, що зумовило девальвацію національної валюти та прискорення інфляції, погіршення рівня якості кредитних портфелів банківської системи, підвищення рівня збитковості фінансових установ [4].

Висновки. Стан сучасного фінансового ринку України характеризується низкою системних проблем, які негативно впливають на національне господарство, можливості зростання реального сектору економіки, а також на здатність повноцінно інтегруватись у світовий фінансовий простір. Для їх подолання необхідно: реформувати українське законодавство щодо регулювання фінансового ринку за рахунок залучення досвіду та практики реалізації правових актів за світовими стандартами; здійснювати розбудову інфраструктури фінансового ринку через залучення державних і приватних інвестицій; активізувати розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення.

Література

1. Сакс Дж. Что такое конкурентоспособность в условиях глобализации / [Электронный ресурс] // Зеркало недели. – 2007. – № 18(647). – Режим доступа: <http://www.dav.kiev.ua/66710/>.
2. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2015-2016 [Електронний ресурс] / Громадська спілка «Економічний дискусійний клуб». – Режим доступа: <http://edclub.com.ua/analytyka/pozyciya-ukrayiny-v-reytyngu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-0>
3. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2017-2018 [Електронний ресурс] / Громадська спілка «Економічний дискусійний клуб». – Режим доступа: <http://edclub.com.ua/analytyka/pozyciya-ukrayiny-v-reytyngu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2>
4. Комплексна Програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року / Національний Банк; Постанова, Програма від 18.06.2015 р. №391 // [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15>.